

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА И ТРЕНЕРА СУБОТИЦА
FELSŐFOKÚ SZAKIRÁNYÚ ÓVOKÉPZŐ ÉS EDZŐ SZAK SZABADKA**

Банијска 67, тел. +381(0)24 547-870, факс +381(0)24 547-870

Пиб: 100847552, текући рачун: 840-446666-88, матични број: 08058482,
шифра делатности: 8542, e-mail: visokaskola@vsovsu.rs, web: www.vsovsu.rs

Суботица, 23.12.2020.

Департман за биомедицинске науке

**УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ЗАВРШНОГ РАДА
СТРУКОВНИ НУТРИЦИОНИСТА ДИЈЕТЕТИЧАР**

Завршни рад чини завршни део студијског програма струковних студија и представља самостални истраживачки рад кандидата.

Препоручује се да тематика завршних радова буде везана за будућу струку, почевши од хигијене исхране и болести везаних за неадекватну исхрану, токсикологије, специфичности организовања и проблема колективне и друштвене исхране, препорука у исхрани, специфичности нутритивних потреба здравих популационих група, медицинске нутритивне терапије болесних популационих група, испитивања квалитета и биолошке вредности хране, хигијенске исправности намирница, микробиологије хране, производње и прехранбене технологије хране, квалитета и сигурности хране и суплемената, превентивног здравствено-васпитног рада, едукације и комуникације о исхрани и здрављу, па све до економских и техничких разматрања проблема производње хране и правилне исхране.

Завршни рад може да буде у форми:

- оригиналног истраживачког рада или
- стручног рада.

ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ РАДА

Завршни рад треба да буде штампан на папиру формата А4 (210×297mm) са маргинама од 2,5 cm. Користити тип слова (фонт) Times New Roman, величине 12 типографских тачака, проред 1,5.

За писање рада може се користити ћирилично или латинично писмо.

Текст се штампа једнострано и странице је потребно нумерисати (почев од увода, па до краја рада) у доњем десном углу.

Укупан обим рада треба да се креће од **20 до 40 страна**, не рачунајући прилоге.

Завршни рад се предаје у 4 примерка од чега 1 треба да је у тврдом повезу, а 3 примерка су за чланове комисије за одбрану завршног рада (могу бити у спиралном повезу).

Завршни рад треба да садржи следеће елементе:	Погледати:
- Насловну страницу	- Поглавље 1
- Резиме рада са кључним речима	- Поглавље 2
- Садржај	- Поглавље 3
- Текст рада по поглављима (зависи од врсте рада)	- Поглавље 4 (А и Б)
Табеле, графикони, шеме, илустрације, слике и цртеже	- Поглавље 5
- Литературу	- Поглавље 6
- Прилоге (необавезно)	- Поглавље 7

1. НАСЛОВНА СТРАНИЦА

Насловна страница садржи следећи текст (пример дат на крају упутства):

- Назив Школе (величина писма: 16 типографских тачака);
- Наслов завршног рада (величина писма: 22 типографске тачке);
- Име и презиме аутора (величина писма: 16 типографских тачака);
- Титула, име и презиме ментора (величина писма: 16 типографских тачака);
- Место, година (величина писма: 14 типографских тачака).

2. РЕЗИМЕ РАДА

Резиме, сажетак или апстракт (енг. Abstract) чини сажет и кратак приказ суштине рада написан у **200 до 300 речи**.

У **оригиналном раду** сажетак треба да садржи следеће делове: увод, циљ, метод рада, резултати и закључак.

У **стручном раду** сажетак треба да садржи следеће делове: увод, преглед литературе и основни закључак.

Испод резимеа се пишу **3 до 5 кључних речи**, који најбоље описују садржај рада и који служе за идентификацију и класификацију рада.

3. САДРЖАЈ

На посебној страници написати садржај завршног рада са пагинацијом.

Списак скраћеница:

Скраћенице употребљавати само изузетно, и препоручљиво је дати на почетку или на крају рада списак скраћеница и објашњење. Мерне јединице се означавају у стандардним метричким јединицама нпр. метар - м; килограм - кг; литар –л, температура - °Ц, концентрације у молима.

4. СТРУКТУРА ТЕКСТА ЗАВРШНОГ РАДА

4.А. ОРИГИНАЛНИ ИСТРАЖИВАЧКИ РАД

Оригинални истраживачки рад представља истраживање у коме су настали нови, оригинални резултати. Истраживање треба да буде спроведено по методологији која се може поновити, а анализа резултата и закључци јасни да би се могли проверити.

Оригинални истраживачки рад треба да садржи следећа **поглавља: увод, методологија истраживања (материјал и методе), резултати, дискусија, закључак и литература.**

А) Увод рада

Увод рада се пише јасно, сажето, уз навођење суштине материје и радова који су у вези са проблематиком, представља кратку дефиницију и приказ изабраног проблема.

Уводни део представља опште објашњење теме, проблем истраживања и циљеве рада. Увод треба да буде кратак, језгровит, јасан, информативан, на једној до две странице.

Проблем истраживања представља проблем до чијег се решења покушава доћи истраживањем.

На крају увода се пише **циљ рада**, који одговара на питање зашто се проблематика истражује, те се јасно одређује шта треба постићи истраживањем.

Могу се формулисати **хипотезе** истраживања, које одговарају на питање од којих претпоставки полази истраживач (обично се поставља једна општа хипотеза или више посебних хипотеза које произилазе из циља истраживања).

Б) Материјал и методе:

Материјал и методе рада треба да садрже податке о врсти студије (дескриптивна, аналитичка, експериментална), структури и начину одабира узорка (услови за укључивање и искључивање), време и место извођења истраживања, испитиваним варијаблама, инструментима за прикупљање података, статистичкој обради података.

Методологија истраживања код оригиналних радова одговара на питања на који начин се дошло до резултата тј. *ко, када, како, на коме, са чиме и колико* је вршио испитивање.

Узорак:

У овом делу се дефинише популација испитаника, односно узорак истраживања. Одређује се врста узорка и описује начин избора јединица узорка. Потребно је дати информације о броју испитаника, полној и старосној структури испитаника.

Потребно је навести територију или установу у којој је испитиван узорак, као и временски период истраживања.

Ако је у питању експериментално истраживање, пре спровођења експеримента испитаници морају да дају свој писани пристанак, што у раду треба да је посебно наведено.

Методе, технике и инструменти истраживања:

Утврђене методе и технике дају одговор на питање како ће се проучавати одабрани проблем, односно како ће поједине чињенице бити сакупљене (анкетирање, скалирање, интервјуисање, тестирање, анализа документације...). Прецизно дефинисати варијабле истраживања и начине на које ће оне бити мерене (нпр. подаци о телесној маси могу бити добијени на основу исказа испитаника или мерењем).

Потребно је да се наведе порекло инструмената – упитника/анкета, тестова (самостално конструисани, адаптирани за потребе израде рада или преузети од другог аутора, добијена сагласност за коришћење инструмента), оквирни садржај инструмената и одредницу да се налазе у прилогу (касније у раду).

Анкетне упитнике обавезно формирати или прилагођавати уз консултацију са ментором.

У случају да се користе мерни инструменти треба их описати (назив, произвођач,).

Врста истраживања:

Дефинисати врсту истраживања (дескриптивна, аналитичка, експериментална студија). Потребно је утврдити како ће се истраживач односити према појави коју проучава, пасивно тј. проучава је без мешања у њен ток, или активно, намерно или контролисано изазивајући извесне појаве (експериментално), лонгитудинално (када се испитаници прате у дужем временском периоду) и трансверзално (када се прави попречни пресек у једној временској тачки).

Статистичка анализа: Потребно је навести методе израчунавања параметара и статистичке анализе резултата.

В) Резултати

Резултате у оригиналном раду приказати јасно и прегледно, са одговарајућом статистичком обрадом.

Резултати могу бити приказани текстуално, табеларно или графички. Један резултат приказати у једном облику, не дуплирати податке (тј. не приказивати и графички и табеларно и текстуално исти податак).

Све табеле, слике и графикони морају да буду нумерисани, означени насловом испод табеле/графика/слике и наведени у делу текста на који се односе.

Ако је илустрација или графикон преузет, мора се навести и извор одакле потиче.

Резултати се коментаришу у трећем лицу, не у првом (нпр. Истраживањем је показано..., а не Истраживањем сам показао...).

Г) Дискусија

Обухвата интерпретацију добијених резултата и њихово поређење са релевантним домаћим и међународним литературним подацима. У овом поглављу потребно је нагласити да ли су постављене хипотезе потврђене или нису, као и истакнути значај и недостатке истраживања.

Резултати и дискусија могу се објединити као „**Резултати истраживања са дискусијом**“.

Д) Закључак

Закључак се даје на крају текста јасно и концизно у виду општег или више појединачних закључака.

У закључку се износе главни резултати до којих се дошло приликом обраде теме, могу се поновити најважније констатације из резултата истраживања (одређивање према циљу и у којој мери је он постигнут).

Могу да се наведу препоруке за слична истраживањима у будућности или указати на практичне користи добијене истраживањем.

4.Б. СТРУЧНИ РАД

Представљају систематско, свеобухватно и критичко излагање проблема на основу анализираних и дискутованих података из литературе, а који осликавају постојећу ситуацију у одређеном подручју истраживања.

Литература која се користи у раду мора да буде новијег датума и из уже научне области која је описана у раду.

Ови радови могу да се односе на проверу или приказ претходног истраживања и представљају користан извор за ширење знања и прилагођавања оригиналног истраживања потребама постојеће науке и праксе.

Стручни рад тј. преглед научне и стручне литературе треба да садржи следећа **поглавља: увод, циљ рада, методологија, главни садржај** (означен насловом и поднасловима према одабраној тематици) **закључак и литература**.

А) Увод рада

Увод рада се пише јасно, сажето, уз навођење суштине материје и радова који су у вези са проблематиком, представља кратку дефиницију и приказ изабраног проблема.

Уводни део представља опште објашњење теме, проблем истраживања и намене рада. Увод треба да буде кратак, језгровит, јасан, информативан, на једној до две странице.

Предметом истраживања се одређује појава, проблем или предмет који се истражује. Дефинисање предмета истраживања значи идентификовање проблема истраживања уз јасно разграничавање од других сличних проблема и истицање значаја у проблему у датој области.

Уколико се употребљавају скраћенице, при првом навођењу у тексту треба написати и њихов пун назив.

На крају увода се пише **циљ рада**, који одговара на питање зашто се проблематика истражује.

Б) Методологија:

Описати начин прикупљања научних или стручних чињеница из базе података и литературе (навести називе индексних база, кључне речи претраге, период претраживања, језик претраживања, евентуалне критеријуме за анализу).

В) Главни садржај (означени одговарајућим насловима и поднасловима)

Резултати анализе литературе, прегледа научних стручних чињеница представити у виду логичних поглавља, одвојених поднасловима, који одговарају на циљ истраживања.

Овај део представља детаљну разраду теме, дефинисање појмова и чињеница као и преглед ранијих теоријских сазнања, објашњења за поједине чињенице и резултате везаних за предмет истраживања. Потребно је приказати елементе теорије који су потребни и довољни за разумевање и практичну примену одабране теме.

Г) Закључак

Закључак се пише крају текста јасно и концизно.

Закључак представља одређивање према циљу и у којој мери је он постигнут, ту се износе главни резултати до којих се дошло приликом обраде теме и анализе литературе.

У закључку се могу поновити најважније констатације из главног садржаја.

На крају, могу да се наведу препоруке и практичне користи добијених информација и сазнања и изнети своје виђење проблема. Закључак треба да буде на једној страници.

5. ТАБЕЛЕ, ГРАФИКОНИ, ШЕМЕ, ЦРТЕЖИ И СЛИКЕ

Табеле и слике се стављају у текст рада у разумној величини, а њихов свеукупан број не сме прелазити половину броја куцаних страница рада.

Све табеле и слике треба да имају одговарајући наслов и да буду нумерисане.

Бројеви и наслови табела се пишу изнад табела, док се бројеви и наслови слика треба да се налазе испод слика.

Табеле, графикони, илустрације и слике се означавају арапским бројевима по редоследу појављивања у тексту (посебна нумерација за табеле и посебна за слике).

Наслов табеле, графика, шеме или слике приказује садржај истог. Пожељан је превод страних илустрација. У легенди табеле/слике описивати или објаснити скраћенице које се појављују. Испод наслова илустрације/ слике, или испод табеле величином фонта 10 означити одакле је преузето (*Преузето:*).

6. ЛИТЕРАТУРА

Литература се пише на посебној страници, са редним арапским бројевима према редоследу навођења у тексту. Пише се величином фонта 12, са двоструким проредом између појединих референци.

Референце се у биомедицини наводе према **Ванкуверским правилима**, који се заснива на принципима National Library of Medicine и Index Medicus.

Литературни подаци у тексту се означавају арапских бројевима у заградама редоследом којим се појављују у тексту (у складу са коришћеним језиком, односно писмом), на пример [1,2]. Број референци у литератури треба да буде између 15-30. Наводе се сви радови чији су делови у раду експлицитно наведени, као и они на које се у раду позива. У попису литературе не сме бити радова који нису цитирани, ни оних на које се у раду не упућује.

Цитирање литературе уз поштовање одређених стандарда изузетно је значајно. Примери правилног навођења литературе налазе се у наставку.

Чланци у часопису:

Први аутор, Други аутор, ... Шести аутор, и сар. Наслов рада. Назив часописа. година; волумен(свеска или ПТ_ број/ Suppl_ број): странице од-до.

Наводе се имена највише шест аутора; ако их је више, иза шестог се додаје: и сар./et al.

*** Стандардни рад у часопису:**

- Ginsberg JS, Bates SM. Management of venous thromboembolism during pregnancy. J Thromb Haemost 2003;1:1435-42.

- Josselson J, Kyser BA, Weir MR, Sadler JH. Hepatitis B surface antigenemia in a chronic hemodialysis program: lack of influence on morbidity and mortality. Am J Kidney Dis 1987; 9(6):456-61.

*** Организација као аутор:**

- Diabetes Prevention Program Research Group. Hypertension, insulin, and proinsulin in participants with impaired glucose tolerance. Hypertension 2002;40(5):679-86.

*** Рад без аутора:**

- 21st century heart solution may have a sting in the tail. BMJ. 2002;325(7357):184.

*** Бројеви и свеске са суплементом:**

- Payne DK, Sullivan MD, Massie MJ. Women's psychological reactions to breast cancer. Semin Oncol 1996; 23(Suppl 2):89-97.

- Magni F, Rossoni G, Berti F. BN-52021 protects guinea pig from heart anaphylaxis. Pharmacol Res Commun 1988;20(Suppl 5):75-8.

- Gardos G, Cole JO, Haskell D, Marby D, Pame SS, Moore P. The natural history of tardive dyskinesia. J Clin Psychopharmacol 1988;8(4 Suppl):31S-37S.

*** Сажетак у часопису**

- Fuhrman SA, Joiner KA. Binding of the third component of complement C3 by Toxoplasma gondi [abstract]. Clin Res 1987;35:475A.

*** За зборик радова, чланке са конгреса и састанака:**

- Марковић П, Живковић Ј. Утицај зрачења на појаву рецидива. Зборник радова " II конгрес лекара", Врњачка Бања 1975;315-6.

- Christensen S, Oppacher F. An analysis of Koza's computational effort statistic for genetic programming. In: Foster JA, Lutton E, Miller J, Ryan C, Tettamanzi AG, editors. Genetic

programming. EuroGP 2002: Proceedings of the 5th European Conference on Genetic Programming; 2002 Apr 3-5; Kinsdale, Ireland. Berlin: Springer; 2002. p. 182-91.

Књиге:

Презиме аутора и иницијали имена. Наслов књиге. Место издавачке куће: Име издавачке куће; Година издања.

*** Један или више аутора:**

-Weinstein L, Swartz MN. Pathologic properties of invading microorganisms. Philadelphia: Saunders; 1974; 457-72.

-Murray PR, Rosenthal KS, Kobayashi GS, Pfaller MA. Medical microbiology. 4th ed. St. Louis: Mosby; 2002.

- Ringsven MK, Bond D. Gerontology and leadership skills for nurses. 2nd ed. Albany (NY): Delmar Publishers; 1996.

-Штимац Д, Крзнарић Ж, Вранешић-Бендер Д, Обровац-Глишић М. Дијетотерапија и клиничка прехрана. Загреб: Медицинска наклада; 2014.

*** Уредник (уредници) као аутор (аутори):**

- Danset J, Colombani J, eds. Histocompatibility testing 1972. Copenhagen: Munksgaard, 1973:12-8.

***Поглавља у књигама:**

-Clayton D, Gill C. Covariate measurement errors in nutritional epidemiology: effects and remedies. In: Margetts BM, Nelson M, eds. Design Concepts in Nutritional Epidemiology. Oxford: Oxford University Press, second edition 1997: 87-106.

-Weinstein L, Shwartz MN. Pathologic properties of invading microorganisms. In: Soderman WA Jr, Soderman WA, eds. Pathologic physiology: mechanisms of disease. Philadelphia: Saunders 1974: 457-72.

***Стручна издања:**

- Medical Assessment of Nutritional Status. WHO. Tech Rep Ser 1993:298.

***Јавни/државни извештаји (закони, правилници, директиве, изјаве):**

-Правилник о нормативу друштвене исхране деце у установама за децу. Београд: Службени гласник РС 1994;50:1643-9.

*** Завршни радови и дисертације**

- Borkowski MM. Infant sleep and feeding: a telephone survey of Hispanic Americans [dissertation]. Mount Pleasant (MI): Central Michigan University; 2002.

Цитати интернет странице:

Назив странице/седишта/базе [Интернет]. Град: Издавач; година [цитирано / cited година месец дан]. Наслов цитираног дела. Преузето / Available from: веб адреса

***Цитат интернет странице без аутора:**

- Complementary/Integrative Medicine [Internet]. Houston: University of Texas, M. D. Anderson Cancer Center; 2007 [cited 2007 Feb 21]. Available from: <http://www.mdanderson.org/departments/CIMER/>

***Цитат интернет странице са ауторима:**

- Hooper JF. Psychiatry & the Law: Forensic Psychiatric Resource Page [Internet]. Tuscaloosa (AL): University of Alabama, Department of Psychiatry and Neurology; 1999 Jan 1 [updated 2006 Jul 8; cited 2007 Feb 23]. Available from: <http://bama.ua.edu/~jhooper/>

- Doheny K. Mediterranean Edges Out DASH for Best Diet of 2019 [Internet]. New York: Medscape, WebMD [uploaded Jan 2019, cited Jan 2019]. Available from: https://www.medscape.com/viewarticle/907133?nlid=126970_2823&src=WNL_mdplsnews_190104_mscpedit_nurs&uac=298574MG&spon=24&impID=1852185&faf=1#vp_3

7. ПРИЛОЗИ

Уколико се при изради рада користе одређени прилози (нпр. анкетни упитници, структура интервјуа, радни материјали, готови извештаји и сл.), њих треба додати на крају рада. Могу се означити као: ПРИЛОГ А, ПРИЛОГ Б, или ПРИЛОГ 1, ПРИЛОГ 2...

Прилог: Обликовање насловне странице
Висока школа струковних студија за образовање
васпитача и тренера Суботица
Назив студијског програма

НАСЛОВ РАДА

Завршни рад

Ментор:
Титула, Име и презиме

Име и презиме студента/киње

Суботица, година одбране.